

Eat, Sleep, Work, Repeat? - Automation and the Future of Work

Česká republika má v současnosti nejvyšší nezaměstnanost v rámci celé EU a zažívá nebývalý ekonomický růst. Jakožto vysoce industrializovaná země se zaměřením na automobilní průmysl bude velkou mírou zasažena automatizací práce, před kterou není úniku. Česká republika se bude muset zabývat automatizací a robotizací v mnoha oblastech ekonomiky. Jak se obecně na výzvy spojené s tzv. čtvrtou průmyslovou revolucí co nejlépe připravit?

K tomuto tématu **Evropské liberální fórum** a **Institut pro politiku a společnost** (IPPS) pořádali 7. března 2019 v Praze kulatý stůl. Mezi hlavními řečníky vystoupily poslankyně Evropského parlamentu **Dita Charanzová** a **Martina Dlabajová** (obě ANO/ALDE). Podkladový dokument za IPPS prezentoval **Jan Klesla**. Stanoviska k tématu přednesli **Wolfgang Spiess-Knafl** (výkonný ředitel, Next Generation Impact), **Filip Pertold** (výzkumný pracovník, IDEA), **Bohumil Kartous** (vedoucí komunikace, EDUin), **Vladimír Dlouhý** (prezident, Hospodářská komora), **Michal Mejstřík** (profesor ekonomie, Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy; ředitel, EEIP). Diskusi moderovala výkonná ředitelka IPPS **Šárka Prát** a účastníky přivítal předseda správní rady IPPS **Jan Macháček**.

I když se záležitosti spojené s tzv. čtvrtou průmyslovou revolucí někdy zdají jako téma budoucnosti, není tomu tak a jednotlivé procesy ovlivňují naše životy již nyní. Podotkla **Martina Dlabajová** s tím, že průmysl 4.0 bude mít dopad na situaci na trhu práce. Je tak potřeba podnikat odpovídající kroky. Změny se podle ní podepíší na podobě pracovních míst a formě úvazků. Robotizace, automatizace apod. může být "osudná" až pro 650 000 zaměstnanců v ČR. Na druhé straně se ale ukazuje i potenciál nových pracovních míst vzniklých touto evolucí. Poslankyně uvedla, že již nyní se u nás objevují nová stabilní pracovní místa těžící právě z automatizace.

Aktuálním trendem proměny podoby práce je možnost práce z domova, kterou podle Dlabajové nabízí až 35 % českých firem. Pro úspěšnou adaptaci vůči dopadům průmyslu 4.0 bude zásadní uzpůsobení vzdělávacího systému vzhledem k potřebě nových dovedností, spolupráce škol se zaměstnavateli a politiky, podpora vytváření pracovních míst neohrožovaných průmyslem 4.0 např. ve vědě a výzkumu a zlepšení základních sociálních sítí, resp. odpovídající regulace trhu práce a sociálního systému. Celkově by se měly odstraňovat bariéry bránící nové formě úvazků. Průmysl 4.0 je pro nás především příležitostí, kterou bychom neměli propásnout.

Dita Charanzová se zaměřila na očekávání společnosti a jak na problematiku nahlíží. Zmínila průzkum Eurobarometru uvádějící, že se 72 % Evropanů obává o práci vlivem robotizace. V důsledku se vede diskuse týkající se např. zdanění robotů. Poslankyně zdůraznila, že tyto záležitosti se staly i předvolebním tématem pro volby ve Francii. Obavy ze ztráty práce komentovala slovy, že na jednu stranu je faktem, že se roboti neunaví, dokáží být vysoce produktivní, ale pro robota dneška je nemožné uklidit dětský pokoj. Z toho důvodu podle ní nelze očekávat "armagedon" na pracovním trhu. Na každý pád lze předpokládat, že ČR bude patřit k zemím, které nejvíce změny pocítí. A proto musíme být připraveni. Měli bychom se adaptovat na to, že budou vznikat nová povolání, lidé budou častěji měnit práci a je možné,

že dojde ke zkrácení pracovního týdne. Od státu by pak bylo krátkozraké, aby zastával pasivní roli a pouze přihlížel.

Základem pro adaptaci je vzdělávací systém. Současné nastavení podle Charanzové neodpovídá požadavkům, se kterými se nynější generace bude potýkat. Důležité je přijímat příklady dobré praxe z úspěšných zemí, podpora poplatných studijních oborů a také aspekt motivace a ocenění absolventů s cílem udržet je v ČR. Technické vzdělání by také mělo více zasáhnout obory jako je např. lékařství. V něm lze očekávat, že robotizace bude hrát větší roli. Význam má i celoživotní a průběžné vzdělávání, jelikož technické znalosti rychle zastarávají.

Jan Klesla představil podkladový dokument, jehož cílem je podle jeho slov podněcovat debatu a ne absolutně shrnout danou problematiku. Zmínil příklad USA a státu Michigan, který má jako ČR 10 milionů obyvatel a orientuje se na automobilový průmysl. Vzhledem k tamní krizi před deseti lety by vývoj situace měl pro nás být varováním, co bychom měli dělat, abychom přizpůsobili ekonomiku. Proto je na místě regulovat zejména disruptivní záležitosti. Jako konkrétní příklad disrupce zmínil, že profese pradleny se na počátku dvacátého století také zdála jako perspektivní. Vše ale skončilo vynálezem automatické pračky.

Podle Klesly budou vznikat "new collar jobs" a muži důsledky tzv. čtvrté průmyslové revoluce budou trpět více než ženy. Budoucnost práce je i výzvou pro demokracii, jelikož proměny budou mít dopady i na politiku. Revoluce nejspíše přinese i změnu délky pracovního týdne a vyšší podíl "freelance" práce, což může být jednak příležitostí, ale i hrozbou. U "freelance" padá legislativní ochrana zaměstnanců a také se mění výběr daní. Řešením je vzdělávání jako nástroj pro adaptaci. Stát by tak měl podporovat zejména adaptabilitu u malých a středních podniků, které jsou více zranitelné.

Podkladový dokument

Během diskuse **Bohumil Kartous** vyjádřil obavy nad stavem vzdělávacího systému v ČR s tím, že "tlačíme parní stroj do virtuální reality". Vzdělávací systém záleží na lidském faktoru. Průměrný věk učitelů je okolo 50 let, což způsobuje problém pro moderní inovativní vzdělávání. Současní učitelé byli vzděláváni v totalitě v 80. letech a je otázkou, do jaké míry jsou tito učitelé schopni připravit děti na budoucnost. Reforma vzdělávání je záležitost dlouhodobá. Nicméně lze uskutečnit opatření aplikovatelné v poměrně krátké době. Příkladem je změna koncepce státních zkoušek, které budou dávat větší důraz na momentální a budoucí potřeby trhu práce.

Současná kurikula jsou zaměřena na prosté znalosti, ale ne na schopnosti, které budou velmi důležité v příštích deseti

letech. Také nejsme schopni nalákat mladé na pedagogické fakulty, resp. aby si zvolili kariéru učitele. 50 % absolventů pedagogických fakult nenastupuje do škol, ale uplatnění vidí v soukromém sektoru. Atraktivita profese učitele je v ČR velmi nízká. Základem pro zlepšení je zvýšení investic do vzdělání.

Filip Pertold zmínil, že digitalizace a automatizace není úplně nová záležitost. V 80. a 90. letech se změny udály v USA a mnoho pracovních míst tehdy zmizelo. A z toho se podle něj můžeme učit. V ČR také můžeme pozorovat problém dosud související s transformací ekonomiky po roce 1989. Podle Pertolda nejsme schopni pracovat s daty tak, aby ukazovala skutečný stav věci. Existuje i problém s hodnocením dopadů jednotlivých politik a opatření. Celoživotní vzdělávání by mělo být především záležitostí firem, zatímco role státu je zejména při odpovídající přípravě mladých.

Wolfgang Spiess-Knafl uvedl častou obavu, se kterou se setkává, že se lidé stanou otroky strojů. V současné době se nacházíme ve stádiu, které doprovází nízký nárůst produktivity práce a lidé se obávají robotů a automatizace. Na jednu stranu jsou nové technologie příležitostí, ale nemůžeme říci, jak se k nim společnost postaví. Podle něj je potřeba technologie integrovat do běžného života, do obecně prospěšných záležitostí jako např. bezpečnost dopravy. To podle odborníka podpoří legitimitu robotiky u široké veřejnosti.

Spiess-Knafl zmínil i další rozměr tématu na příkladu "liftboy" resp. obsluhy výtahu. Na jednu stranu je takový pracovník považován za někoho, kdo pouze mačká tlačítka ve výtahu, ale rovněž u této profese můžeme pozorovat i další služby spojené s bezpečností, PR a péčí o zákazníka. Pokud bude liftboy nahrazen strojem, zmíněné služby se přenesou jinam.

Ekonom **Michal Mejstřík** uvedl příklady, jak tzv. čtvrtá průmyslová revoluce konkrétně ovlivňuje jednotlivé segmenty. Zmínil dopad užití 3D tisku na výrobu obuvi na míru, která se díky této technologii přesouvá zpět do Evropy. Tím vznikají nové příležitosti. Na druhou stranu dochází k potlačení logistických a dopravních nákladů. Potenciál vzniká i u energetiky, resp. chytrých energetických zařízení a v oblasti smart liniové dopravní infrastruktury, kdy obecně inteligentní infrastruktura nabízí nové perspektivní uplatnění.

ČR je podle něj hluboce zapojena do výrobních a dodavatelských řetězců a opustit je by znamenalo obrovské škody. Bez rekvalifikací tak můžeme ztratit pozici ve světě.

Vladimír Dlouhý nepochybuje, že se pohybujeme ve světě stojícím před změnou v produktivitě práce. Změna vychází z technologického vývoje. Nicméně k podobnému již docházelo v minulosti: Objev parního stroje, vznětových motorů, telekomunikace. Ve 20. století byla podobných událostí celá řada. Pouze se zkracuje doba mezi nimi, podotkl Dlouhý. Změny budou mít dopad na trh práce a budou vázány na globalizaci, volný pohyb kapitálu a produkci. Země, které se nejrychleji dokázaly adaptovat, byly podle něj na vítězné straně procesu. Měnit se také bude styl života.

Podle Dlouhého je potřeba zvýšit postavení ČR v globálním nabídkovém řetězci. Jedná se nicméně nejen o problém Česka, ale celkově o problém Evropy, která je předháněna nejnadvyspělejšími asijskými zeměmi. Důležitá je změna vzdělávacího systému. Jeho stav označuje jako jedno z největších zklamání po sametové revoluci.